

TENDENSEN VERMOGENSRECHT 2017

TENDENSEN
VERMOGENSRECHT 2017

Renate BARBAIX
Nicolas CARETTE
(editors)

Tendensen Vermogensrecht 2017
Renate Barbaix en Nicolas Carette (eds.)
Myriam-Alexandra Vreven (redactiesecretaris)

© 2017 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

ISBN 978-94-000-0841-0
D/2017/7849/56
NUR 820

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

VOORWOORD

Tendensen Vermogensrecht is een project van de Onderzoeksgroep Persoon & Vermogen aan de Universiteit Antwerpen, dat een jaarlijkse studiedag te Antwerpen omvat, georganiseerd door de professoren Barbaix en Carette, en een uitgebreider verslagboek. De doelstelling is meervoudig. Het project beoogt zowel een actualisering of update als een verdieping en concretisering binnen het vermogensrecht, en meer bepaald het familiaal vermogensrecht en het zakenrecht. Bijzondere aandacht gaat naar vragen en bekommernissen uit de praktijk.

De studiedag bevat twee delen. Een eerste deel biedt een overzicht van de **actuele ontwikkelingen** in het familiaal vermogensrecht en het zakenrecht, op basis van een rechtspraakoverzicht en met inbegrip van nieuwe wetgeving.

Een tweede deel bevat een aantal **actuele topics** die zich op het snijpunt van beide disciplines bevinden.

Het verslagboek is uitgebreider en bevat naast de bijdragen van de studiedag nog een bijkomend, derde deel: **‘Recht-uit de praktijk’**. Daarin worden een aantal knelpunten, clausules en procedure-aspecten concreet toegelicht. De opzet (en wens) is om in deze rubriek een daadwerkelijke interactie met de praktijk tot stand te brengen. Vragen en suggesties daartoe kunnen worden bezorgd via tendensenvermogensrecht@uantwerpen.be, waarvan een selectie aan bod kan komen in een volgende editie.

Inmiddels zijn wij toe aan de vijfde editie; een eerste lustrum. In de voorliggende vijfde editie geven ondergetekenden in het eerste deel een overzicht van de recente ontwikkelingen in het familiaal vermogensrecht resp. het zakenrecht, aan de hand van een rechtspraakoverzicht en een bespreking van belangwekkende nieuwe wetgeving over de periode 1 januari 2016 tot en met 31 december 2016.

In het tweede deel maakt notaris Christoph Castelein een analyse van de (onverwachte?) gevolgen van het huwelijkscontract van scheiding van goederen, in het licht van de recente ontwikkelingen in de rechtspraak inzake vereffening en verdeling van dat stelsel (bv. bijdrage in lasten huishouding en beding van verrekening van dag tot dag). Professor Joeri Vananroye schreef een belangwekkende bijdrage over de praktische gevolgen van de verdeling voor handelingen gesteld tijdens de onverdeeldheid en op de positie van de verkrijgende deelgenoot.

Het derde deel focust op knelpunten, clausules en procedureaspecten. Dra. Linde Wuyts bespreekt de erfrechtelijke verrekening van de schenking van gemeenschapsgoederen. Drs. Johan Van de Voorde maakt een zakenrechtelijke analyse van gemeentegoederen. Jolien Derumeaux geeft een overzicht van recente

tendensen inzake het wettelijk en conventioneel terugkeerrecht. Mr. Christel Vergauwen en mr. Kesley Verachtert analyseren het extern beheer over de goederen van een minderjarige tot na het bereiken van de meerderjarigheidsleeftijd via een maatschap. Ten slotte licht mr. Rinse Elsermans de bevoegdheidsverdeling tussen de rechtbank en de notaris-vereffenaar in de gerechtelijke vereffening-verdeling toe.

Aldus hopen wij opnieuw een accurate, actuele en betrouwbare gids voor de dagelijkse praktijk aan te bieden.

Prof. dr. Renate BARBAIX
Prof. dr. Nicolas CARETTE

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	v
DEEL I. ACTUELE ONTWIKKELINGEN	1
Hfdst I. Actuele ontwikkelingen familiaal vermogensrecht 2016 RENATE BARBAIX.....	3
I. Inleiding	3
1. <i>Opzet</i>	3
2. <i>“Familiaal vermogensrecht 2.0”</i>	3
II. Tendensen in het relatievermogensrecht	4
A. Huwelijksvermogensrecht	4
1. Wettelijk stelsel	4
a. Vereffening en verdeling – Materieelrechtelijke aspecten.	4
3. <i>Verdeling – Algemeen</i>	4
4. <i>Kwantitatieve gelijkheid – Uitgangspunt en uitzondering</i>	4
5. <i>Cass. 23 november 2016 – Omvang van de boedelbeschrijving</i>	4
6. <i>Cass. 17 oktober 2016 – Heling – Toepassingsvoorwaarden</i>	5
7. <i>Cass. 30 september 2016 – Tijdstip waardering</i>	7
b. Vereffening en verdeling – Procedurele aspecten	7
8. <i>Algemeen</i>	7
9. <i>GwH 3 maart 2016, 16 juni 2016 en 20 oktober 2016 – Vervan-</i> <i>ging van de notaris</i>	8
10. <i>GwH 20 oktober 2016 – Vervanging van de notaris – Over-</i> <i>gangsrecht</i>	9
2. Conventionele stelsels.....	10
a. Huwelijkscontracten – Vormvereisten.....	10
11. <i>Procedurewijziging – Evolutie – Algemeen</i>	10
12. <i>Publiciteitsvereisten – Algemeen</i>	11
13. <i>Cass. 9 juni 2016 – Kleine wijziging – Artikel 1396 BW (anno</i> <i>1992) – Geen publicatie in het Belgisch Staatsblad – Gevolgen</i>	12
b. Gemeenschapsstelsels.....	13
14. <i>GwH 25 mei 2016 – Verdeling – Overgangsrecht</i>	13
c. Stelsel van scheiding van goederen.....	15
15. <i>Bestuur – Algemeen</i>	15
16. <i>Cass. 23 mei 2016 – Bestuur onverdeeld vermogen</i>	15

B.	Samenwoningsvermogensrecht.	17
	17. <i>Cass.</i> 22 januari 2016 – <i>Verrijking zonder oorzaak</i>	17
III.	Tendensen in het erfrecht.	17
A.	Inleiding	17
	18. <i>Wet</i> 13 januari 2012 – <i>Verkrijging iure hereditario versus iure proprio</i>	17
	19. <i>GwH</i> 3 maart 2016 – <i>Wet</i> 13 januari 2012 – <i>Overgangsrecht</i>	19
B.	Erfkeuze	21
	20. <i>Cass.</i> 28 oktober 2016 – <i>Onherroepelijk karakter van de erfkeuze – Regel en uitzondering</i>	21
C.	Devolutieregels.	22
1.	Wettelijke devolutie.	22
	21. <i>Cass.</i> 28 oktober 2016 – <i>Wie is wettelijke erfgenaam?</i>	22
	22. <i>Wet</i> 19 juni 2016 – <i>Omzetting vruchtgebruik</i>	22
2.	Conventionele devolutie.	22
	23. <i>Cass.</i> 9 juni 2016 – <i>Omvang beschikbaar deel – Overgangsrecht</i>	22
	24. <i>Contractuele erfstelling – Contractuele vordering tot inkorting</i>	23
	25. <i>Cass.</i> 17 maart 2016 – <i>Inkorting – Interesten</i>	24
D.	Erfovereenkomsten	25
	26. <i>Erfovereenkomsten – Algemeen – Principieel verbod</i>	25
	27. <i>Definitie en constitutieve bestanddelen</i>	26
	28. <i>Louter eventuele rechten – Algemeen</i>	27
	29. <i>Louter eventuele rechten – Beding van aanwas</i>	28
	30. <i>Louter eventuele rechten – Bedingen van aanwas – Beëindiging van de relatie</i>	29
	31. <i>Cass.</i> 21 oktober 2016 – <i>Bedingen van aanwas – Ontbindende voorwaarde van einde van de relatie</i>	29
IV.	Tendensen in het schenkingen- en testamentenrecht	31
A.	Schenken	31
	32. <i>Cass.</i> 26 februari 2016 – <i>Begrip schenking</i>	31
B.	Testamenten	34
	33. <i>Eigenhandig testament – Vormvereisten – Algemeen</i>	34
	34. <i>Eigenhandig testament – Van vormvereisten naar bijkomende geldigheidswaarborgen</i>	34
	35. <i>Cass.</i> 17 oktober 2016 – <i>Eigenhandig testament – Handtekening</i>	34

Hfdst II.	Actuele ontwikkelingen zakenrecht 2016	
	NICOLAS CARETTE.....	37
I.	Inleiding	37
	1. <i>Opzet en afbakening</i>	37
II.	Eigendom en vermogen	37
A.	Afpaling	37
	2. <i>Cass. 22 september 2016 – Vaststelling scheidingslijn is rechtshandeling</i>	37
B.	Fiduciaire eigendom	39
	3. <i>Wet van 25 december 2016 – Uitgestelde inwerkingtreding nieuwe Pandwet</i>	39
	4. <i>Wet van 25 december 2016 (vervolg) – Aanpassing nieuwe Pandwet</i>	39
C.	Vermogen	40
1.	Eenheid en ondeelbaarheid van het vermogen.....	40
	5. <i>GwH 24 maart 2016 – Artikel 1408, § 1, 3° Ger.W. en rechtspersonen</i>	40
III.	Mede-eigendom.....	41
A.	Appartementsmede-eigendom	41
	6. <i>Cass. 12 mei 2016 – Dringende en noodzakelijke werken aan gemene delen (art. 577-9, § 4, lid 1 BW)</i>	41
	7. <i>Cass. 21 oktober 2016 – Mede-eigenaars als (aansprakelijke) derden t.a.v. elkaar en VME i.k.v. blokpolis?</i>	44
B.	Gemeenrechtelijke mede-eigendom.....	46
1.	Aanspraken t.a.v. het onverdeelde goed	46
i.	Woonstvergoeding	46
	8. <i>Algemeen</i>	46
	9. <i>GwH 16 juni 2016 – (Ir)relevantie schuld aan niet-medegebruik in natura – Algemeen</i>	47
	10. <i>GwH 16 juni 2016 (vervolg) – (Ir)relevantie schuld aan niet-medegebruik in natura – Overzicht</i>	48
	11. <i>GwH 10 maart 2016 – Verjaringstermijn</i>	51
ii.	Aanwas (tontine) en verdeling.....	53
	12. <i>Cass. 21 oktober 2016 – Aanwasbeding onder ontbindende voorwaarde van feitelijke scheiding</i>	53
	13. <i>Cass. 21 oktober 2016 (vervolg) – Aanwasbeding en verdeling (art. 815 BW) – Obstakels bij einde relatie – Principes</i>	54
	14. <i>Cass. 21 oktober 2016 (vervolg) – Aanwasbeding en verdeling (art. 815 BW) – Obstakels bij einde relatie – Remedies</i>	56
IV.	Burenhinder.....	59
A.	Toepassingsvoorwaarden.....	59
	15. <i>Overzicht</i>	59

1.	Bovenmatige hinder en nabuurschap	59
	16. <i>Cass. 5 december 2016 – Hinder veroorzaakt door gebruik naburig erf.</i>	59
2.	Toerekenbaarheid en oorzakelijk verband	61
	17. <i>Cass. 11 februari 2016 – Fout sluit toepassing burenhinderleer niet uit.</i>	61
B.	Remedie	63
	18. <i>Algemeen – Rechtmatige en passende compensatie</i>	63
	19. <i>Cass. 24 maart 2016 – Impact abnormale voorbestemdheid of gevoeligheid van schadelijgend erf.</i>	63
	20. <i>Cass. 24 maart 2016 (vervolg) – Raming naar billijkheid</i>	64
	21. <i>Decreet 15 juli 2016 – Hinderpremie voor hinder openbare werken.</i>	65
V.	Onroerende natrekking en opstal	65
	22. <i>Algemeen.</i>	65
	23. <i>Decreet 25 maart 2016 – Diepe ondergrond</i>	66
VI.	Vruchtgebruik	66
	24. <i>Gewijzigd artikel 745sexies, § 3 BW.</i>	66
	25. <i>Antwerpen 23 maart 2016 – Relatieve werking afstand van vruchtgebruik</i>	66
VII.	Erfdienstbaarheden	67
	26. <i>Ontstaanswijzen erfdienstbaarheden</i>	67
A.	Ontstaan en uitoefening van erfdienstbaarheden	67
	27. <i>Erfdienstbaarheidswegen – Overzicht</i>	67
	28. <i>Cass. 11 februari 2016 – Interpretatie losweg</i>	68
B.	Wettelijke (en natuurlijke) erfdienstbaarheden	69
1.	Wettelijke erfdienstbaarheden van privaat nut	69
a.	Recht van uitweg	69
	29. <i>Algemeen.</i>	69
	30. <i>Cass. 8 september 2016 – Ingeslotenheid o.b.v. normaal gebruik volgens bestemming m.i.v. economisch rendement.</i>	70
2.	Wettelijke erfdienstbaarheden van openbaar nut	71
a.	Vergoedingsplicht	71
	31. <i>Algemeen.</i>	71
	32. <i>Cass. 4 maart 2016 – Derde norm artikel 1 EAP EVRM en vergoeding.</i>	74
	33. <i>GwH 28 april 2016 – Vernietigingscontentieux.</i>	75
	34. <i>GwH 14 juli 2016 – Gedeeltelijke onteigening.</i>	77
	35. <i>GwH 10 november 2016 – (On)verenigbaarheid van beperkte planschadevergoeding met artikel 1 EAP EVRM.</i>	79

DEEL II.	ACTUELE TOPICS	81
Hfdst I.	Eigendomsrecht, eigendomsbewijs en eigendomsverschuivingen in het stelsel van scheiding van goederen: hoe zuiver is de scheiding van goederen nog? CHRISTOPH CASTELEIN.....	83
I.	Koude of warme uitsluiting?	83
A.	Een zuivere of gecorrigeerde scheiding van goederen.....	83
B.	Het spanningsveld tussen contractvrijheid en dwingendrechtelijke solidariteit.....	86
II.	Eigendomsbewijs en eigendomsvermoedens	94
A.	Is de scheiding van goederen wel zuiver?	94
B.	Bewijs van eigendom tussen echtgenoten en jegens derden.....	95
III.	Het lot van vermogensverschuivingen in het stelsel van scheiding van goederen	107
A.	Geen wettelijke regeling voor vermogensverschuivingen.....	107
B.	Vermogensverschuiving op basis van een eigendomsvermoeden.....	111
C.	De vermogensverschuiving en de verplichting om bij te dragen in de lasten van het huwelijk	112
D.	Contractuele bepalingen inzake de bijdrage in de lasten van het huwelijk.....	118
E.	Contractuele regelingen inzake de vergoedingsrekeningen.....	122
Hfdst II.	Declaratoir, retroactief en anticipatief effect van de verdeling JOERI VANANROYE	139
I.	Het declaratoire, retroactieve en anticipatieve effect van de verdeling bij onverdeelde boedels en zaaksgemeenschappen.....	139
II.	De onverdeelde nalatenschap als afgescheiden vermogen	142
III.	Het declaratoire effect: de verdeling draagt geen rechten over, maar wijst ze aan.....	146
IV.	Retroactief effect: beschikkingsonbevoegdheid van de deelgenoot over de afzonderlijke boedelgoederen en zijn aandelen daarin	151
V.	Anticipatief effect: een gewisse verdeling werpt haar schaduw vooruit.....	157
VI.	Conclusie: de onverdeelde nalatenschap tussen onverdeelde boedel en zaaksgemeenschap.....	165

DEEL III.	RECHT-UIT DE PRAKTIJK	169
Hfdst I.	Knelpunten	
Afdeling I.	De erfrechtelijke verrekening van de schenking van gemeenschapsgoederen	
	LINDE WUYTS	171
I.	Inleiding	171
II.	Schenking van gemeenschapsgoederen: gezamenlijke contract- sluiting door de echtgenoten	175
A.	Erfrechtelijke verrekening bij helften	175
B.	Erfrechtelijke verrekening volgens de verdeelsleutel van de huwgemeenschap	183
C.	Tussenbesluit	188
III.	Schenking van gemeenschapsgoederen: contractsluiting door één echtgenoot	188
A.	Schenking van een gemeenschapsgoed met instemming van de andere echtgenoot	189
B.	Schenking van een gemeenschapsgoed met machtiging van de familierechtbank	195
C.	Schenking van een gemeenschapsgoed gedaan in strijd met de bestuursregels over de huwgemeenschap	196
IV.	Besluit	197
Afdeling II.	Gemeentegoederen (art. 542 BW) zakenrechtelijk bekeken, met bijzondere aandacht voor de praktijk	
	JOHAN VAN DE VOORDE	199
I.	Inleiding	199
II.	Begrip en aard	200
A.	Begripsomschrijving	200
B.	Rechtsaard	202
C.	De titularissen van de gemeentegoederen	204
III.	Onderwerping aan het gemene zakenrecht?	205
A.	Probleemstelling	205
B.	Aanvaardbaarheid van eigen regime voor individuele rechten en vervreemdbaarheid	206
C.	Uitsluiting van de verkrijgende verjaring?	207
D.	Lessen van de rechtsgeschiedenis?	208
E.	Besluit	209
IV.	Regeling	210
A.	Ontstaan van gemeentegoederen	210

B.	Gebruiks- en genotsrechten op gemeentegoederen.....	210
C.	Akten met betrekking tot gemeentegoederen.....	214
1.	Vorm.....	214
2.	Fiscale incidentie.....	215
D.	Rechtsvorderingen inzake gemeentegoederen.....	216
1.	Hoedanigheid van gemeentebewoners voor het instellen van rechtsvorderingen.....	216
2.	Bevoegde rechtscolleges.....	218
a.	Raad van State.....	218
b.	Hoven en rechtbanken.....	219
V.	Uitleidende beschouwingen.....	220
Afdeling III. Het ouderlijk beheersrecht en de maatschap nader bekeken		
	KESLEY VERACHTERT EN CHRISTEL VERGAUWEN.....	221
I.	Inleiding.....	221
II.	De maatschappelijke behoefte aan een extern beheer van de goederen van een minderjarige tot na het bereiken van de meer- derjarigheidsleeftijd.....	222
A.	De maatschappelijke behoefte tot uitsluiting van het ouderlijk genots- en beheersrecht.....	222
B.	De maatschappelijke behoefte tot het laten voortduren van het extern beheer over de goederen van het kind tot na het bereiken van de meerderjarigheidsleeftijd.....	224
III.	De verschillende mogelijkheden tot uitsluiting van het ouderlijk genots- en beheersrecht.....	225
A.	De mogelijkheid het ouderlijk genotsrecht uit te sluiten.....	225
B.	De onmogelijkheid het ouderlijk beheersrecht uit te sluiten.....	226
C.	De alternatieven voor de uitsluiting van het ouderlijk beheersrecht ..	229
1.	Het ouderlijk beheersrecht is niet ontnomen, maar door alterna- tieve constructies komt het beheer <i>de facto</i> enkel toe aan de schenkende ouder of een derde.....	229
2.	Het ouderlijk beheersrecht is niet ontnomen, maar het voorwerp is beperkt, gelet op de voorafgaande beperking van het beheer waar ook de schenker of erflater aan onderworpen was.....	232
IV.	De maatschap als alternatief.....	232
A.	De voorafgaandelijke inbreng in de maatschap maakt geen inbreuk op het ouderlijke beheersrecht.....	232
B.	De voordelen van de maatschap.....	234
C.	Aandachtspunten maatschap.....	237
D.	De overdracht naar het kind.....	242
1.	Door overlijden van de ouder/vennoot.....	242

2.	Via schenking	242
V.	Besluit	247

Hfdst II. Clausules

Afdeling I.	Het wettelijk en conventioneel terugkeerrecht JOLIEN DERUMEAUX	249
-------------	---	-----

I.	Algemene situering	249
II.	Praktische toepassingsgevallen	252
A.	Feitelijke beschikkingsonbevoegdheid van de begiftigde ten gevolge van het conventioneel beding van terugkeer	252
1.	De tussenkomst bij een overgang van het eigendomsrecht	253
2.	De tussenkomst bij een hypotheek of hypothecaire volmacht	254
3.	Beleggingsportefeuille/universaliteit	254
4.	Soortzaak	255
B.	Fiscaalrechtelijke gevolgen wettelijke en conventionele terugkeer (al dan niet met optie)	256
1.	Wettelijke terugkeer	256
2.	Conventioneel beding van terugkeer	257
3.	Conventioneel beding van terugkeer met optie	257
C.	Onbekwaamheid van de schenker	259
1.	Erfrechtelijke optie met betrekking tot de wettelijke terugkeer	260
a.	Gerechtelijke bescherming	260
b.	Buitengerechtelijke bescherming	260
2.	Verzaking aan een conventioneel beding van terugkeer tijdens het leven	261
a.	Gerechtelijke bescherming	261
b.	Buitengerechtelijke bescherming	262
3.	Uitoefenen optie conventioneel recht van terugkeer	263
a.	Gerechtelijke bescherming	263
b.	Buitengerechtelijke bescherming	264
4.	Besluit	265

Hfdst III. Procedure

Afdeling I.	De bevoegdheidsverdeling tussen de rechtbank en de notaris-vereffenaar in de gerechtelijke vereffening-verdeling RINSE ELSERMANS	267
-------------	--	-----

I.	Inleiding	267
II.	Bevoegdheidsverdeling in de procedure gerechtelijke vereffening- verdeling	269

A.	Enkel notaris-vereffenaar is bevoegd voor vereffening-verdeling	269
B.	De notaris-vereffenaar start ongebonden aan de vereffening-verdeling	271
C.	De rechtbank kan bij aanvang van de procedure geschilpunten beslechten	272
D.	Tijdens de vereffening-verdeling heeft enkel de notaris-vereffenaar toegang tot de rechtbank	274
E.	Kunnen partijen de taak van de notaris-vereffenaar conventioneel uitbreiden?	277
F.	Kan de rechtbank de taak van de notaris-vereffenaar nader omschrijven of uitbreiden?	278
III.	Besluit	279

